

הושענא רבה

גמר הדין בהושענא רבה, מאוצר מתנת חינוך

ידוע מה שאמרו שגמר הדין הוא בהושענא רבה, וכן מפורש בזהר הקדוש. אך מאידך מדברי הגמרא (ר"ה טז.), נראה שגמר הדין ביום הכיפורים. וביאר הבעל "ארץ צבי", שביום הכיפורים אדם נידון אם הוא ראוי לפי מעשיו, אך הלא אמרו (שמות רבה מה, ו) שיש אוצר של מתנות חינוך, וגם מי שעל מעשיו אינו ראוי, יכול לקבל מאוצר זה, וזה מה שנידון האדם בסוכות: האם הוא ראוי לקבל שפע מאותו אוצר של מתנות חינוך. ולכך לוקחים בהושענא רבה ערבות שאין בהן לא טעם ולא ריח, וכדברי חז"ל (ויקרא רבה ל. א) שהן מרומזות על בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מצוות, לרמוז שביום זה גם הם יכולים להיושע, אך זאת בתנאי שירגישו בעצמם שאינם ראויים ואין להם משל עצמם כלום אלא מחמת התבטלותם לצדיקים, ולכן בסוכות נאגדים יחד עם האתרוג הלולב וההדסים, כדי שיכפרו אלו על אלו, אך בהושענא רבה לוקחים את הערבה בפני עצמה, לרמז שיש לו לאדם להגיע אז להכנעה ובושה כדי שיבין וישיכיל שאין בו היכולת אפילו להתאחד עם הצדיקים, ולכן עומד בפני עצמו.

אך מאידך, קשה לאנשים פשוטים להגיע להכנעה שכזו, שהרי הכנעה היא מדריגה, ומניין לאנשים פשוטים מדריגה שכזו? ולכן צריך להקדים את איגודו עם האתרוג, שהוא כנגד אלו שיש בהם טעם ריח, ומכאן אגודתם יחד יכולים אחר כך להגיע להכנעה אמיתית ולהכיר בשפלותם, עד שאין בהם היכולת אפילו להיות באגודה אחת מהם. ולכן בהושענא רבה הערבה ניטלת בפני עצמה, וזו גמר ישועתם בהגיעם לידי שפלות כזו, ואמנם משום כך נקרא היום בשם 'הושענא רבה'.

נספר "כמוצא שלל רב סוכות"

חביטת הערבה, מנהג נביאים

חביטת הערבות בהושענא רבה נקרא מנהג נביאים (סוכה מד.). אין כאן דין חובה, כי ערבה דומה לפה, ערבה היא נשיקה, היא מסירות נפש, ומסירות נפש אי אפשר לחייב. וכמו שאמרו, אי אפשר לחייב את האדם לתת את עצמו. משל למה הדבר דומה? לאב המבקש מבנו שישמשו, הבן משמש את אביו, ולאחר שגמר לעשות כל מה שביקש ממנו אביו הלך הבן ונשק לאביו. הנשיקה לא ביקש ממנו אביו. זה בה מהבן עצמו. מראש השנה עשינו כל מה שציווה אותנו הבורא, תקענו בשופר, צמנו ביום כיפור, בנינו סוכות וישבנו בהן, נטלנו לולב ואתרוג, המרמזים על השדרה והלב, על האהבה של הקב"ה לעם ישראל. לאחר שגמרנו לעשות את הכל, לאחר שהנחנו את הלולב והאתרוג, שוב אין

כעת שום מצוה מיוחדת, אבל הלב היהודי מרגיש אהבה להקב"ה, הוא מוסר את נפשו נותן את עצמו וכל כולו להקב"ה, נשיקה. ולאחר נשיקה שנתנו להקב"ה כביכול, הקב"ה מחזיר לנו נשיקה, וזהו יום שמיני עצרת.

רב פינקוס זצ"ל בספרו "סוכות"

בטעם חביטת הערבה נאמרו כמה ביאורים

(1) ב"כנסת הגדולה" כתב טעם, כדי לבער הדין שלא ימצא, ולהורידו עד העפר.

(2) ה"לבוש" כתב הטעם משום שמחה, דכתיב "ושמחת בחגך" כמו שעשו בו בשמחת בית השואבה. אך כבר העיר בספר "כתר שם טוב": איני מבין מה יש בחבטה זו ריח שמחה.

(3) בספר "אוצר הדינים" בשם מנהגי ישורון כתב הטעם, על דרך שאמר אלישע ליואש: ויאמר קח החיצים ויקח ויאמר למלך ישראל הן ארצה וכו' ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד כלה (מ"ב יג, יח), הרי שהכחה על הארץ סימן להשמדת האויב. כן אנו חובטים את הערבה בארץ סימן לתשועות ישראל מפני האויבים.

(4) בספר "כתר שם טוב" כתב טעם נוסף, לסימן טוב שהארץ תתן יכולה ועץ השדה יתן פרי, שהרי הושענא רבה הוא זמן תפילה ובקשה על המים. וזה הטעם שחז"ל תקנו שלא יחול הושענא רבה בשבת, כיון שהוא זמן שבוכים ומתחננים על המים, ואין ראוי לעשות כן בשבת.

(5) ה"חתם סופר" כתב טעם לחביטת הערבה, כי הנה חז"ל אמרו (ויק"ר ל, יב): טעם איגוד ארבעת המינים, כי לולב יש בו טעם, ואין בו ריח, כך ישראל יש בהם בעלי תורה ואין בהם מעשים טובים. האתרוג יש בו ריח וטעם, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. ההדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. הערבה אין בה טעם ואין בה ריח, כן יש בהם בלא תורה ובלא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן א"א, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרים אלו עם אלו. הרי שאף כי הערבה המסמלת את אלו שאין בהם תורה ומעשים טובים, אינם ראויים לקיום, מכל מקום כאשר מתחברים עם שאר המינים זוכים להיות

מושפעים מזיו התורה הקדושה, ואז גם בחינת ערבה יש לה חשיבות. אולם כל זה כאשר הערבה מאוגדת באגד חזק יחד עם כל המינים, אולם כאשר הערבה רוצה להיות לה לעצמה, אזי אין לה זכות קיום וחובטים אותה בקרקע.

ספר "אוצרות התורה סוכות, שמחת תורה"

להכיר במעלת היסורים

מצות חיבוט הערבות בהושענא רבה יסודה בתקנת הנביאים, נתבונן מה מונח בה. הערבה רומזת למי שאין לו תורה ולא מצוות, על האנשים כאלו מביא הקב"ה יסורים כדי שיחזרו בתשובה, וזה הרמז בחיבוט הערבה. אומר "ילקוט הרגשני", פעם היו יודעים ומכירים בתועלתם של היסורים ומקבלים אותם באהבה. היום לעומת זאת, כשבאים על האדם יסורים מיד מבקש מהקב"ה שיקח ממנו. דבר זה מרומז בדברי הגמרא (סוכה ל.): אמר להו רב הונא להנהו אונכרי, כי זבנינהו אסא מנכרי, לא תגזזו אתון, אלא לגזזו הינהו ויהבו לכו, מאי טעמא, סתם נכרים גזלני קרקע ארעתא נינהו, והקרקע אינה נקנית לגזלן על ידי יאוש הבעלים, אלא לעולם היא עומדת ברשות בעליה, הלכך לגזזו אינהו ויתנום לכו, כי היכי דליהו יאוש בעלים בידיהו דידהו ושינוי הרשות בידיהו. שואלת הגמרא: וליקנינהו בשנוי השם, דמעיקרא הוה ליה אסא והשתא הושענא, ומתרצת הגמרא: מעיקרא נמי לאסא הושענא קרו ליה. על דרך הרמז ניתן לפרש את שאלת הגמרא: מעיקרא הוה ליה אסא והשתא הושענא, פעם כשהיו באים על האדם יסורים, היו מחשבים כרפואה לנפשו החוטאת, שמח בהם ואומר: ברוך השם, יסורים מכפרים ועל ידם אנצל ממצבי הרוחני השפל. היום כשבאים היסורים, תגובת האדם היא 'הושענא', ריבונו של עולם, אנא גאל אותי מיסורי, די מספיק אינני יכול יותר, ואינו כי הם הצלתו ורפואתו.

היסורים הם ניסיונות הבאים מזמן לזמן, ועליו לדעת כי עבודת החיים וקיומם של ניסיונות הם עיסקת חבילה. "הביטו אל אברהם אביכם", אומר הנביא ישעיהו (נא), בעשרה ניסיונות נתנסה ועמד בכולם, ועוד אלו ניסיונות, בנינו, הניסיונות שאנו מתנסים בהם, לפחות רובנו, כלל אינם באותה מדרגה של אברהם, ודאי שאין לנו את כוחותיו ויכולותיו, כיצד צריכים אנו, איפוא האנשים הפשוטים להתיחס אל אותם קשיים? אין ספק שהבורא האוהב אותנו באהבה ללא גבול, אינו רוצה סתם כך להקשות על חיינו, הוא איננו חפץ לראות בסבלנו, מן הסתם יש לו בכך מטרה. על ידי היסורים יכולים לחזור בתשובה וזה אחד מן המטרות של היסורים.

ספר "ומתוך האור הושענא רבה, ושמיני חג עצרת"

הלכה: הסרת טבעת הלולב, טעמו וזמן הסרתה
כתב השו"ע (סי' תרסד ס"א): נוהגין להתיר בו אגודו של הלולב ומקיפים ז' פעמים, ובפסקי תשובות (אות ב) כתב: והטעם שנוטלים הטבעות מהלולב כתב הב"ח בשם מרדכי שהנענוע לעצור הטללים רעים ורוחות רעות וכשסתר אגודו מנענעו יותר וכיון שעכשיו הוא גמר החתימה מתירים אגודו כדי לנענע היטב, ובלבוש מביא שעיקר הטעם להרבות שמחה, שיש יותר שמחה שמנענעים בלוא אגודה. ולפי טעמים אלו יש להסיר הטבעות עוד לפני ההלל, שבשעת הנענועים יהיה בלא הטבעות, ויש שכתבו לנהוג כסתימת לשון השו"ע ולהסיר הטבעות לפני ההקפות לאחר ההלל.

פסקי תשובות חלק ו'

פתגם: בודד הוא האדם כל עוד לא מצא את עצמו

ספר "שמחה"

חקירה: סוכות

שבעת הימים הם מצוה אחת, או שבע מצוות נפרדות (צפנת פענח כללי התורה והמצוות ח"א ד"ה אבילות בקטן שהגדיל, ברכת אברהם סוכה ט. עושין סוכה בחוה"מ ג)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: השאלה הראשונה

המלבי"ם נתמנה פעם לרב בעיירה אחת, ומקץ חדשים אחדים הגיש את התפטרותו מן הרבנות. מדוע רבינו אינו רוצה לכהן אצלנו ברבנות? שאלוהו בעלי בתים ופרנסי הקהל. החזיר להם המלבי"ם: משום ששאלה זו היא השאלה הראשונה שנשאלתי כאן מאז עלותי על כסא הרבנות.

ספר "חד וחלק" חלק א (דף קסה)

שבת שלום, חג שמח

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, ויקטוריה שושנה בת ג'ויס חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה ג'וזת בת אליז, חיים בן סוזן סולטנה, סשה שלום בן דבורה רחל, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, פייגא אולגה בת ברנה, אברהם בן רחמונא, נחום בן שמחה, נסים בן אסתר, רינה בת פיבי. לידה קלה לרינה בת זהרה אנריאת. זרע של קיימא לחניאל בן מלכה ורות אוריליה שמחה בת מרים.

לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן משה

